

Kočevnik pri Kališah – novo prazgodovinsko najdišče v Selški dolini

Lucija Grahek

Severno od znanega arheološkega najdišča Štalca se sredi strmih pobočij nad dolino Češnjice proti zahodu odpira manjša ravnica, ki ji domačini pravijo Kočevnik (slika 1), v kartografskih dokumentih pa zasledimo tudi poimenovanji Zakočev-

nik in Slemena. Ob severnem in južnem robu Kočevnika, ki leži na okoli 700 m nadmorske višine, izvirata potoka Zastopnik in Ravnik. Nekaj metrov visoka naravna terasa ločuje ravnico v zgornji in spodnji del.

Slika 1: Lokacija arheoloških najdišč Kočevnik in Štalca. Obdelava: Lucija Grahek

Slika 2: Pogled na suhozid na severovzhodni strani Kočevnika. Foto: Jana Horvat

Na zgornjem delu je več nizkih teras, ki so zaradi mladega gozda slabo pregledne; spodnji del pa predstavlja večja ravnina, na robu katere so še vedno opazne ruševine nekdanjega senika. Na severovzhodni strani Kočevnika, na vznožju strmega pobočja, ki se dviguje nad območjem, poteka močan zid, ki je brez veziva zložen iz velikih kamnov (slika 2). Gre za novoveški zid, ki je najverjetneje označeval mejo med nekdanjim pašnikom na strmih pobočjih in travnikom na ravnici.

Terase sredi strmih pobočij sta odkrila Franci in Andrej Bogataj. Ker sta ob svojem obhodu v useku ene od poti naletela na koščke keramike, sta o svojih od-

kritjih poročala tudi raziskovalcem z Inštituta za arheologijo ZRC SAZU. Konec maja 2014 smo tako opravili skupen topografski obhod, da bi ugotovili obstoj domnevnega arheološkega najdišča in njegovo naravo, pa smo ročno izkopali šest manjših testnih sond.¹ Zanesljivi arheološki ostanki so bili odkriti le v sondi 1.

Rezultati arheološkega pregleda

Proti zahodnemu robu zgornjega dela Kočevnika smo nad usekom za kolovozno pot izkopali 1,90 m dolgo in 0,60 m oziroma v razširjenem delu 1,20 m

Slika 3: Ostanke zidu in severni profil v izkopu sonde 1. Foto: Jana Horvat

široko sondo 1. Ležala je približno na mestu odkritja prvih keramičnih najdb in prečno na rob terase, ki poteka v smeri sever–jug. Tik pod rušo smo odkrili ostanke zidu, ki poteka v smeri sever–jug (slika 3, 6: 6) in je bil brez veziva zložen iz večjih, neobklesanih kamnov. Prva temeljna vrsta kamnov je bila zložena približno 70 cm široko, v višjih legah pa je bil zid širok okoli 55 cm. Zid je stal na svetlo rjavi zemljeni

plasti (slika 6: 5), ki je bila arheološko sterilna – torej predstavlja naravno osnovo območja. Vzhodno od zidu je naravno osnovo prekrivala spodnja rjava zemljena plast (slika 6: 4), v kateri je bilo najdeno nekaj fragmentov keramike in drobcev oglja.

Spodnjo rjavo zemljeno plast je prekrivala plast kamnov lokalnega izvora, ki je morda ostanek kamnitega tlakovanja (slika 4, 6: 3). Tlakovanje je segalo

Slika 4: Kamniti tlak v sondi 1. Foto: Jana Horvat

Slika 5: Zgornji del možnih žrmelj. Foto: Jana Horvat

čez spodnje, temeljne kamne zidu. Med naloženimi kamni je izstopal podolgovat in zaobljen grobozrnat peščenjak, ki bi bil po materialu in obliki primeren za zgornji del žrmelj. Toda ker na njem ni bilo izrazitih sledi glajenja, verjetno ni bil nikoli uporabljen za ta namen (slika 5). Med kamni tlakovanja je bilo najdenih še nekaj drobcev keramike in oglja.

Kamniti tlak je pokrivala zgornja temno rjava zemljena plast (slika 6: 2), ki je bila izkopana tudi na zahodni strani zidu, na pobočju terase. V njej so bili najdeni redki drobci keramike. Gre za plast tik pod današnjo rušo (slika 6: 1).

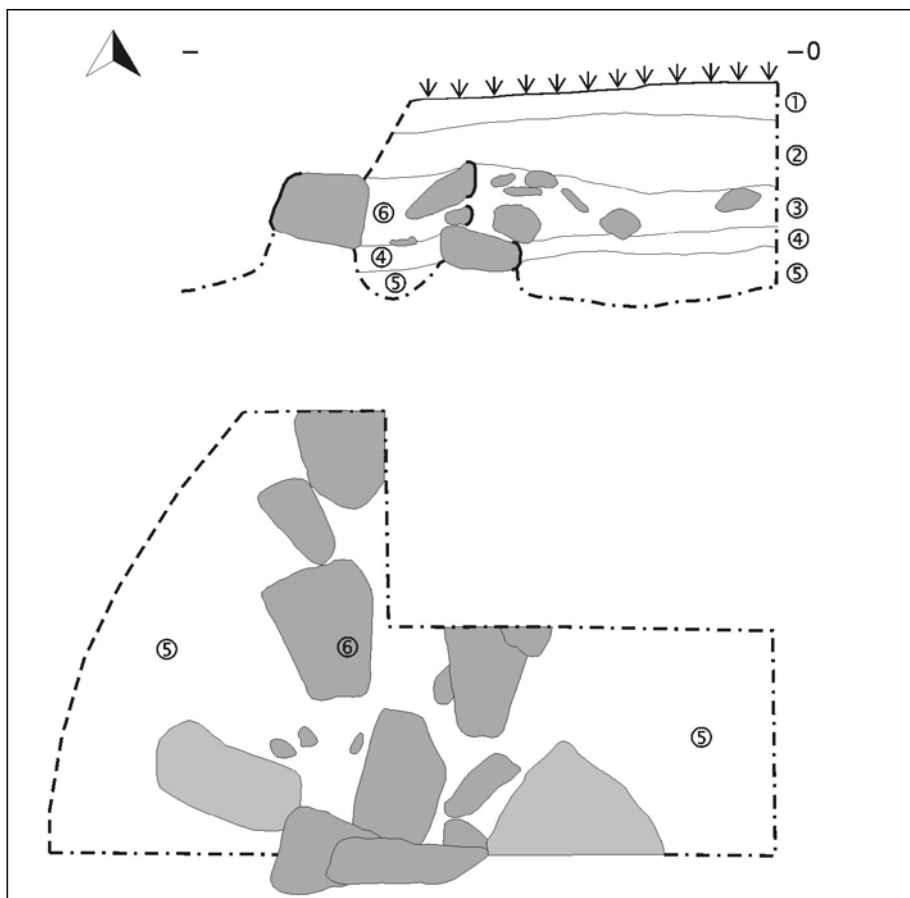
V sondi 1 je bil torej odkrit del zidu, ki je potekal po robu nekdanje in sedanje terase. Na njegovi notranji strani smo odkrili ostanke s kamni tlakovane nekdanje hodne površine. Zlasti v plasti pod tlakom

(spodnja rjava zemljena plast; slika 6: 4) je bilo najdenih nekaj kosov keramike, pobranih je bilo tudi več vzorcev oglja, ki pa še ni bilo analizirano.

Rob podobno oblikovane terase smo odkrili še v eni manjši sondi. Ta je bila izkopana na severozahodnem delu zgornjega dela Kočevnika, vendar pa v njej niso bili najdeni kulturni ostanki, kot so kosi keramike ali drobci oglja.

Poskus datacije sledi nekdanje poselitve Kočevnika

Ostanki kamnitega zidu in tlakovane nekdanje površine pričajo o obljudenosti ravnice Kočevnik. Maloštevilne najdbe keramike in oglja kažejo na bolj

Slika 6: Severni presek in tloris dna izkopa sonde 1. M = 1 : 20. Risba: L. Lavrenčič, obdelava: L. Grahek

skromno, neintenzivno poselitev, bržkone omejeno na ozek prostor. Ker vzorci oglja še niso bili radio-karbonsko analizirani, nam kronološko opredelitev odkritih sledi omogočajo zgolj skromne keramične najdbe. Med njimi so tipološko opredeljivi le dela pekve, ki sta bila nad usekom kolovozne poti najdena ob prvem obhodu najdišča, in pa manjša odlomka ostenja loncev z metličnim okrasom, ki sta bila v sondi 1 izkopana neposredno pod kamnitim tlakom že v spodnji rjavi zemljeni plasti (slika 7).

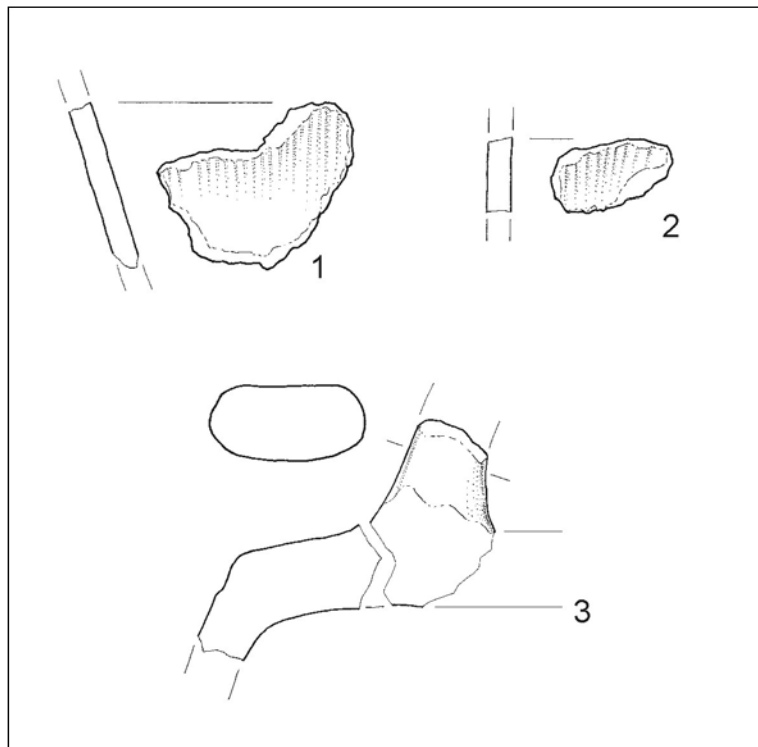
Ker leži Kočevnik nedaleč od arheološkega najdišča Štalca, ne preseneča dejstvo, da lahko keramične najdbe med seboj dobro primerjamo.² To velja tudi za edina kronološko bolj izpovedna odlomka prostoročno izdelanih loncev z metličnim okrasom. V svetolucijskem kulturnem krogu, ki se širi na območju zgornjega Posočja in obsega še ves Bohinjski kot, se tovrstni okras pri naselbinski keramiki nedvomno pojavi že v mlajšem delu starejše železne dobe (5.–4. st. pr. Kr.),³ drugod po današnjem slovenskem ozemlju pa je z metličnim okra-

šena groba keramika razširjena šele v mlajši železni dobi (3.–1. st. pr. Kr.).⁴ Za zdaj iz Selške doline še ne poznamo nobenih najdb iz mlajše železne dobe.

Tako nam skromne najdbe keramike iz Kočevnika ne omogočajo natančnejše datacije kot v mlajši del starejše železne dobe ali v mlajšo železno dobo.⁵

Tudi pomen in obseg prazgodovinske poselitve Kočevnika še ni jasen. Ali gre za zelo majhno naselbino, morda pa le za gospodarski objekt na robu prazgodovinske poljedelske terase? Je Kočevnik kakor koli povezan z domnevnim prazgodovinskim naseljem v okolici Kališ?⁶ Kako, če sploh, sta medsebojno povezani najdišči na Štalci in Kočevniku?

Kljub opravljenemu arheološkemu pregledu Kočevnika ostaja tako o tem novoodkritem prazgodovinskem najdišču kot o celotni poselitvi Selške doline v prazgodovini veliko neodgovorjenih vprašanj. Nova spoznanja in z njimi vsaj delne odgovore bodo omogočila šele nadaljnja raziskovanja, v katera pa ob ohranitvi tolikšne zagnanosti lokalnih ljubiteljev arheologije in Muzejskega društva Železniki sploh ne gre dvomiti.

Slika 7: Keramične najdbe: 1 in 2 – odlomka ostenja loncev z metličnim okrasom, 3 – dela pekve. M = 1 : 2. Risba: T. Korošec

Slika 8: Ekipa: Jana Horvat, Franci Bogataj, Lucija Grahek, Janez Bizjak, Jože Ramovš in Andrej Bogataj. Foto: L. Lavrenčič

Opombe:

¹ Poleg najditeljev Francija in Andreja Bogataja sta pri arheološkem pregledu, ki je potekal pod strokovnim vodstvom Jane Horvat, Lucije Grahek in Lucije Lavrenčič, vse z Inštituta za arheologijo ZRC SAZU, sodelovala še Jože Ramovš in Janez Bizjak.

² F. Bogataj in A. Bogataj, 2013, *Štalca – stara naselbina, vetrne peči in železo*, Železne niti 10, 185–194; F. Bogataj, tu; prim. R. Brank, 1980, *Štalca – stara železarska naselbina*, Loški razgledi 27, 31–33.

³ J. Dular: *Most na Soči – naselbinska izkopavanja D. Svoljška* (v pripravi).

⁴ Prim. L. Grahek, 2013, *Železnodobno gradišče Cvinger nad Virom pri Stični*. Stratigrafija in tipološko-kronološka analiza naselbinske keramike, E-Monographiae Instituti Archaeologici Sloveniae, 3, 1. http://iza.zrc-sazu.si/si/e_monografije/Sticna.html.

⁵ M. Markelj, 2013, *Arheološka podoba Selske doline*, Železne niti 10, 195–207.

⁶ Prim. M. Markelj, 2013, 203.